

## България при цар Симеон Велики

Публикувано от Dimova на 02.02.2010, 21.14

Николай Мистик нарича новия княз на българите “дете на мира”, от което съдим, че е роден през 863 или 864 г., по време на подписването на “дълбокия мир” между България и Византия. Около 878 г. той е изпратен в прочутата Магнаурска школа в Константинопол, където бива наричан от византийските си съвременници “емиаргос” (“полугрък”) като признание и израз на проявеното усърдие да усвои гръцката цивилизованост. По-късно Симеон е изпратен при известния монах Арсений, където се замонашава. В този акт на Симеон голяма част от историците виждат ръката на княз Борис I, който смята да направи от сина си църковен глава на България. Но събитията от 893 г. коренно променят съдбата му. Вместо да се отдаде на духовна кариера, той заменя расото с баграница и става владетел на България.

Изворите отбелязват началото на управлението на княз Симеон с войната, която той започва срещу Византия през 894 г. Поводът е преместването на българското тържище от Константинопол в Солун, което е икономически и политически неизгодно за Българската държава. Причините за избухването на този нов конфликт между двете страни обаче са много по-дълбоки. Първоначално княз Симеон прави опит да уреди възникналия спор по дипломатически път, но след като не постига резултат, нахлува с войските си в Източна Тракия и нанася съкрушителен удар на византийската армия. Въпреки победата тържището на българските стоки остава в Солун. Поражението кара император Лъв VI да наеме като съюзници маджарите, обитаващи земите между реките Буг и Днепър. В края на 894 г. командваният от друнгария Евстатий византийски флот прехвърля маджарите в устието на р. Дунав, които да нападнат българските земи от североизток. След като опустошават българските земи, натоварени с богата плячка, маджарите се връщат в родината си. Поражението на българските войски от маджарите принуждава княз Симеон да започне преговори с византийците.

Император Лъв VI Философ също желае бързото уреждане на българо-византийските отношения, тъй като основните сили на Империята са заети в борба с арабите, а страната се разтърсва от силна вътрешно-политическата криза. Княз Симеон започва продължителни преговори, печелейки време за организиция на контраудар срещу маджарите, който да направи невъзможен бъдещ техен съюз с Византия. Византийският дипломат Лъв Хиросфакт, пратен да преговаря с българския владетел, е задържан в крепостта Мундрага. С тази мярка Симеон иска да проточи преговорите, без да ги прекъсва. Това негово намерение проличава от писмата, разменени между двамата през 895-896 г. и показва длановидността му като дипломат, владеещ до съвършенство политическата игра. За период от близо две години той успява да заблуди византийската дипломация и постига съюз с печенегите, с чиято помощ опустошава земите на маджарите до такава степен, че те стават практически необитаеми и маджарите се принуждават да се преселят в Панония. С победата си над маджарите Симеон отстранява една заплаха за

държавата от североизток и унищожава организираната срещу него византийско-маджарска коалиция.

След това, през лятото на 896 г., българската войска нахлува отново в Източна Тракия по посока на Константинопол. При крепостта Булгарофигон българите удържат бляскава победа срещу ромеите, водени от Лъв Катакалон, което им позволява да продължат своето настъпление в териториите на Империята. Император Лъв VI събира войска, съставена предимно от араби, пленници, и успява да ги спре. Наскоро след това Византия иска примирие, като се съгласява да върне българското тържище в Константинопол и се задължава да изплаща ежегоден данък на България.

През следващите години България разширява своите граници на юг като продължава тенденцията за обединение на балканските славяни. До 900 г. в териториите на дн. Македония са превзети около 30 крепости и българо-византийската граница достига до югоизточно от Драч. Византия отново проважда Лъв Хирсфакт да преговаря за връщането на тези земи в територията на Империята. Според неговите думи той успява да изтръгне 30-те крепости от ръцете на Симеон "като ухо из устата на лъв". Не е ясно дали това е истина, и ако е – срещу какво князът връща споменатите крепости на ромеите.

През лятото на 904 г. арабите превземат град Солун, който бива подложен на пълно разорение. Значителна част от населението му е избита или отведена в робство и Солун остава беззащитен. След оттеглянето на арабите у българският владетел назрява идеята да превземе града и да го засели с българи. Той се насочва към югозападните балкански владения на Империята като достига чак до Елада и Пелопонес и превзема една значителна територия на югоизток от Драч. С тези действия българският княз цели да подготви окончателното изтласкване на Византия от Адриатическото крайбрежие. Империята полага всички усилия да отклони княз Симеон от пътя му към Солун и започва преговори за мир като отново проважда Лъв Хирсфакт. Византия склонява българският владетел да се откаже от превземането на Солун и да сключи мир с нея, по силата на който Империята се принуждава отново да изплаща ежегоден данък на България и да признае по-голямата част от завоеванията на княз Симеон в Балканския югозапад. От българския надпис, открит край с. Наръш (на 20 км северно от Солун), е видно, че, отстъпвайки Солун, България получава част от Драчката област, дн. Южна Македония и областта на юг от Странджа до приморския град Мидия.

Постигнатото териториално разширение на Българската държава ѝ осигурява политическо господство над по-голямата част от Балканите и в значителна степен обуславя възраждането на идеята на хан Крум за превземането на Константинопол. Разцветът на българската култура, укрепването на икономиката и блестящите военни победи също допринасят за повишаването на авторитета и самочувствието на княз Симеон и му позволяват да създаде една свръхамбициозна доктрина (проф. И. Божилов я нарича "Pax Symeonica") за бъдещето на България – създаването на българо-византийска империя със столица Константинопол, управлявана от българска династия. Виждайки се като бъдещ император княз Симеон вече не може да се задоволи със славянския титул "княз" или с византийския "архонт България", защото те не отговарят на реалното

политическо положение, което заема на Балканския полуостров.

След смъртта на императора на 11 май 912 г. императрица Зоя бива отстранена от столицата и регентството на малолетния Константин VII Порфирогенет, в качеството на съимператор, поема неговият чичо Александър I (912-913). Към края на 912 г. или в началото на 913 г. княз Симеон изпраща свое пратеничество в Константинопол за подновяване на българо-византийския мир от 904 г., но император Александър I отказва да изпълнява условията на договора и мирът между двете страни бива нарушен. Българските войски постигат бързи успехи през август 913 г. и за кратък период достигат до стените на Константинопол, като го обсаждат по суша от Влахерните до Златната порта. Неговата цел е Империята да му признае титлата “василевс булгарон”. Междувременно император Александър умира на 6 юни 913 г. и новото регентско правителство, начело с патриарх Николай Мистик започва преговори за мир, водени от патриарха и българския княз.

Патриарх Николай Мистик провъзгласява Симеон за “цар на българите”. Фактът, че патриархът излиза при Симеон по време на церемонията – т.е. пред вратите на Константинопол обаче показва, че това не е истинска коронация. Освен това патриархът поставя на главата на българския княз не корона, а епириптарий. Със сигурност се знае обаче, че на преговорите за мир е постигнато съгласие за женитба на Константин VII с една от дъщерите на българския княз. Чрез този брак княз Симеон се надява да получи високата титла “василеопатор”, която му дава законни основания за намеса в управлението на Империята като пръв регент.

Надеждите на княз Симеон обаче рухват твърде скоро поради извършения през февруари 914 г. държавен преврат във Византия. Начело на регентското правителство застава майката на Константин VII – императрицата Зоя. Тя категорично отхвърля договореностите от 913 г., което принуждава българският владетел да поднови военните действия и през лятото на 914 г. той нахлува с войските си и опустошава византийските теми Тракия и Македония, а през септември същата година завладява Адрианопол. Настъплението на княз Симеон продължава и през 915 г., когато, според данните на Николай Мистик, войските му нахлуват в Драчката и Солунската тема.

Постоянната заплаха, която княз Симеон представлява за Византия кара императрицата да организира антибългарска коалиция, в която успява да привлече някои печенежки и маджарски племена и сръбския княз Петър Гойникович.

През юни 917 г. Византия сключва и мир с Арабския халифат, за да може да обърне по-голямо внимание на българите. Те обаче междувременно успяват да неутрализират печенежкото и маджарското участие в антибългарската коалиция. Така военният сблъсък започва през 917 г., а решителното сражение става на 20 август 917 г. при р. Ахелой. Водени лично от княза, българските войски се изправят срещу великия domestik Лъв Фока и, по мнението на Йоан Скилица, нанасят катастрофално поражение на ромеите. Последва и втори разгром на византийците при с. Катасирти, разположено в непосредствена близост до византийската столица. След като пътят към Константинопол е свободен, българската армия се изправя пред портите му с искания да се върнат договореностите от 913 г. Те обаче са отхвърлени, а българската армия се оттегля, поради хитър

ход на византийската дипломация. Нейният съюзник - сръбският княз Петър Гойникович напада България и това налага бързото връщане на основните български войски в западните територии на България. Българската армия лесно се справя с бунта на сърбите и поставя на престола сина на братовчедата на Петър Гойникович – Павел Бранкович.

След 917 г. княз Симеон си присвоява титлата “Василевс на всички българи и ромеи” – явно през 918 г. Симеон свиква в Преслав църковен събор, на който преславската архиепископия е издигната в патриаршия, а новоизбраният патриарх извършва освещаването на Симеоновата титла. Симеон започва нова подготовка за превземането на Константинопол, като целта му е да го загради с обсада и откъм азиатската част.

През 919 г. императорската власт във Византия преминава в ръцете на авторитетния пълководец –Роман Лакапин. За да се укрепи на императорския престол той омъжва дъщеря си Елена за Константин VII и така получава титлата василеопатор, а през 920 г. е провъзгласен и за съимператор.

В периода 920-922 г. Симеон засилва военния си натиск срещу Империята на широк фронт. Една част от войската действа в югозападна посока през Тесалия, към Елада и Пелопонес, а друга – в Тракия, към ромейската столица. През 921 г. бива превзет Адрианопол и пътят към Константинопол остава открит. Българите достигат до Коринтския провлак и до полуостров Галиполи, откъдето преминават Дарданелите и завладяват азиатския град Лампсак, което е част от стратегията на цар Симеон да обсади Константинопол и от азиатската му част. Двете сили воюват помежду си в близката столична околност, като българите удържат победа до дн. село Балаклъ. През 921 г. те изгарят дворците в Пиги и опожаряват целия Златен рог.

Тогава византийската дипломация отново търси намесата на сърбите. Този път сръбският княз Павел Бранкович прави опит да освободи народа си от политическата опека на българския цар. Това отклонява част от българските войски от Константинопол и те, предвождани от кавхана Теодор Сигрица и боритаркана Мармаис, свалят Павел Бранкович и поставят на сръбския престол княз Захарий.

През 922 г. Симеон сключва съюз с арабския владетел от династията на Фатимидите ал Махди за съвместна обсада на Константинопол по суша и по море. По обратния път към България обаче, пратениците на двете страни биват заловени от гърци при Калабрия и изпратени на Роман Лакапин. Императорът оковава българите, а арабите обдарява богато и ги оставя да се върнат в страната си. Цар Симеон още веднъж се опитва да установи контакт с арабите, но и този втори опит също пропада.

През 923 г. сърбите отново се надигат, този път начело с княз Захарий, който обезглавява останалите в Сърбия кавхан Теодор и боритаркана Мармаис и праща главите им до българския цар пред портите на Константинопол. Посочените допълнителни външно-политически усложнения са съпроводени и от смутове в страната, предизвикани от продължителната война с Византия. Тези обстоятелства обуславят решението на българския владетел да сключи примирие с Византия.

На 9 септември 923 г. двамата владетелите се срещат край Златния рог. Царската свита на Симеон го приветства на гръцки език като “василевс на ромеите”. При срещата Роман Лакапин обвинява Симеон за кръвопролитните войни и настоява да ги прекрати, без обаче да признае царската титла на Симеон. Византийците склоняват българския владетел да се оттегли, но между двете страни не се постига мир.

Временното затишие на войната с Византия позволява на цар Симеон най-сетне да се разправи със сърбите. През 924 г. той организира поход срещу тях и успява да присъедини земите им към българската територия. За да отклони погледа на цар Симеон от Константинопол, византийската дипломация успява да направи силната Хърватска държава свой съюзник в борбата си с България. През 926 г. тя предизвиква военен конфликт между тях, който българите губят. Неочакваният погром е посрещнат болезнено в България. Възниква народно брожение против безконечните войни.

Междувременно цар Симеон се обръща за признаване на царския му титул и българската патриаршия към римския папа. През втората половина на 926 г. в България пристига пратеничество на папа Йоан X, което донася неговия благосклонен отговор. Обнадежден, цар Симеон започва подготовка на нов поход срещу Константинопол, но умира на 27 май 927 г. Най-сетне в Константинопол зацарява спокойствие.

Политическите завоевания и придобивки на цар Симеон през 30-годишния период на управлението му имат особено важно значение за цялостното укрепване на международния авторитет на Българската държава. Благодарение на неговата военнополитическа активност се завършва процесът на политическо, религиозно, културно и юридическо утвърждаване на българската държавност. На своите наследници той оставя обширна и могъща страна, която се разпростира от Черно до Адриатическо море и от Коринтския провлак до Карпатите. Тъкмо в неговото време блести “Златния век” на българската книжовност и просвета, за които царят има безспорната своя заслуга.

Новата столица Велики Преслав става огледало на културния разцвет на Симеонова България и на амбицията на българския владетел да я превърне в истински “царски град”. Нейното архитектурно оформяне е важен етап от общия процес на зараждането и развитието на дворцовата култура на Ранносредновековна България. Специалистите откриват известни сходства и приемственост в общите принципи на архитектурно-строителното изграждане на Плиска и Велики Преслав. Царският град също има Външен и Вътрешен град, които са обградени от две високи каменни стени, но в него е увеличен относителния дял на сградите. Сред тях основно място заемат царският дворец, резиденцията на архиепископията – патриаршията и свързващата ги Дворцова базилика. Подобно на Константинопол и във Велики Преслав идеята за единството и хармонията на върховната светска и църковна власт е намерила реализация в архитектурата на дворцовия град. Сред всички сгради в Царския град доминира владетелският дворец, в който най-внушителни по размери и украса са Тронната палата и намиращата се в нея Тронна зала. Величественият облик на Дворцовия град се допълва и от Дворцовата базилика, известна още като Златната църква – най-прочутия архитектурен паметник от X век. Със своите пропорции, внушаващи

монументалност и украса от цветни мозайки и рисувана керамика, тя е един от най-забележителните паметници на средновековната българска архитектура.

Преславската рисувана керамика е едно от новите явления в старобългарското изкуство през Симеоновата епоха. Тя е представена от плочки с растителни, животински и човешки изображения в единна композиция. Нейният най-ярък образец от тази епоха е иконата на “Св. Теодор Стратилат”, намерена в Патлейна. Откритото през 1978 г. Преславско съкровище със своето богато съдържание от златни и позлатени предмети е забележително доказателство за постиженията на българската култура през Симеоновата епоха.

Най-трайни следи от духовния напредък на българското общество и държава през времето на цар Симеон оставят произведенията на старобългарската литература.

Константин Преславски е основна фигура в Преславския книжовен кръг. Той е известен със сборник от 51 беседи, назоваван в литературата като “Учително евангелие”. Съставените от автора беседи имат изцяло преводен характер, с изключение на 42 беседа, която е оригинална. В сборника се съдържа и прочутото стихотворение “Азбучна молитва”, в което авторът утвърждава ролята на славянската писменост и богослужение за духовното израстване на славянството. Според съвременната наука той е автор и на “Проглас към Евангелието”.

Към Симеоновия кръг писатели принадлежи и Йоан Екзарх. Той е автор предимно на преводи на византийски философски съчинения с голям брой собствени оригинални добавки, сред които се откроява описанието на Симеоновия дворец в Преслав. До нас са достигнали следните негови творби- преводи на “Небеса” и “Шестоднев”, в които се представя библейският разказ за произхода на света, както и някои прояви на българската действителност от края на IX-X в. В “Шестоднев” Екзарх сам описва Преслав, двореца и българските аристократи.

Черноризец Храбър е другият виден книжовник от края на IX-X в., от чието творчество е оцеляло единствено съчинението му “За буквите”. Изказано е предположение, че зад псевдонима на този автор се крие самият цар Симеон.

С името на цар Симеон са свързани три сборника, които са запазени по руски преписи. “Златоструй” съдържа творби на Йоан Златоуст, Василий Велики и други раннохристиянски автори и има нравоучителен характер. Светославовият сборник от 915 г. представлява една българска енциклопедия, на която отделните преводни статии (383 на брой) целят да представят съдържанието на тогавашната византийска образованост: богословие, логика, риторика, исторически разкази, извлечения из съчиненията на църковните отци, поучения и др. Сборникът е преписан в Русия от дякон Йоан през 1073 г. за княз Светослав. Третият Симеонов сборник също има характер на енциклопедия. Преписан е в Русия през 1076 г.

Image not found

© 2010-2024